

NØVN

Mortani Dalsgarð til minnis

Hann er farin heim, hann er farin um evstu sýn, fjørð-urin er rógvin. Vit hava so mangt orðalag um ævina efter síðsta andadráttin og ferðina burtur í annan heim. Vit sleppa hondum og biðja farvæl. Handan sýn er hin ævigi staðurin.

Mortan fór um evstu sýn leygarmorgunin 2. mars 2012. Smeiturin, hann fekk í októbur, gjørdust til dagar, vikur og mánaðir við bivandi vónum um at tað fór at laga seg, maðurin fór at koma seg aftur; hann var jú treiskur og málsøkin. Glottar við framstigum hjá Mortani lögdu afturat okkara litla vónar-eldi, sum røktarfólkið eisini royndi at nøra. Og várið stóð í durunum. ljósir dagar, summar og sól, sum alt fór at menna mannin aftur, vónaðu vit, sum vitjaðu. - Tín fasta hond og títt bliða bros helt okkum festum í vónini, til komið var á sýnina. Meðan konan og yngsti sonurin sótu

hjá tær, og tað fór at lýsa fyri degi, slepti tú takinum og fór stillisliga hiðani.

Á Hvidovre sjúkrahúsi høvdu tey roynt tað, tey maktaðu, hjúklaðu um hann og hildu honum til. Takk fái tey fyri vælvild og uggandi orð, tá ið vónin var íbundin og ivin leysur. Eisini tann fyrsta mánaðan á Ríkis-sjúkrahúsinum var alt gjørt, sum tøkniliga gerast kundi fyri at bjarga lívi og førleika, men eingin vegur var aftur.

Mortan, føddur 6. januar 1941, sonur Maju og Valbjørn Dalsgarð á Argjum, var næstur av fimm systkjum. Navnið bar hann eftir abbanum á Argjum og eftirnavnið eftir abbanum á Velbastað. Á Argjum var vinnulívsfólkið, fiskimenn, skiparar, skip og andlig rørsla, á Velbastað forn siðvenja, mentanararvur og tjóðskapur, Av góðum bergi brotin og við góðum evnum lá raði hjá dronginum á skúlabeinki og allan vegin til

lokið læraraprógvi í 1964.

Abbin á Velbastað var snikkari og pápin húsasmið-ur, báðir stinnir í tóna og sang, antin so evnini vóru úr Dalsgarði í Skálavík ella Innistovu í Leirvík, haðani ommen av Velbastað kom. Í móðurætt sama lagi. Argjamennt tiltiknir smiðir við listarligum evnum. Handliga hegning og tónlistarligu evnini fekk Mortan í viðføri. Ríkar listarligar gávur, sum góvu honum høvi at vera í fjøltáttaðum virki innan og uttan skúlagátt. Í unglingaárum

var hann góður fimleikari og tilkomin fór hann upp í Havnar hornorkestar. Í stóðfrøðini, sum hugtók hann, vóru tey skapandi evnini loyst úr. Við blíantinum, sum lá so væl í hansara hondum, teknaði hann ta serbygdu bygdarkirkjuna, soleiðis sum biðið varð um, og tey vøkru húsini hjá teimum uppi á trøðni. Kirkjan varð vígd fyri jól 1974 og stutt eftir varð farið undir húsini, sum pápin smíðaði. Parturin hjá Mortani lá ikki eftir; hann var hegnismaður.

Støddfrøðin gjørdist hjartabarnið, sum hann, saman við øðrum, í skrift, talu og huglagi læt í føroyskan málbúna. Í ein mansaldur varð arbeitt við orðatilfari, hugtøkum og bókmentum innan stóðfrøði, sum ríkaði føroyska skúlan. Eitt veldugt arbeiði gjørt eftir vanligan arbeiðsdag. Mortan var heilur, har hann var. Miðvísur og málsøkin fekk hann

arbeiði frá hondini.

Hansara nærlagni og myndiga arbeiðslag var eyðkent. Tá ið ungi Mortan eftir lokið læraraprógvi trein inn í skúlastovuna, gjørdist tøg. Mortan var komin, fakið í sentrum, fokus á talvuni. Eftir eini ellivu ár í Fuglafirði, var starv leyst í heimbygðini, har Mortan gjørdist lærari í 1975. Stutt eftir at nýggi skúlin var bygður, gjørdist Mortan skúlastjóri í 1979 og tey næstu tjúgu árin. Kósin varð sett í kortið, og hondin lá føst á róðrinum, fáorðaður, neyvur og miðvísur. Starvsfelagarnir vistu, hvar teir høvdu mannin.

Mortan og Kristianna, sum giftust í 1962 og bygdu á Argjum í 1975, áttu fyra børn, Magni, Morid, Allan og Búgvi. Øll hava sett fótur undir egið borð, virkin á hvør sínum øki, har tey skapandi evnini eins og hjá pápanum koma teimum væl við. Nú pápin, sum mátti søkja sær

heilsubót fyri nøkrum árum síðani, aftur varð raktur av einum smeiti, vóru tey um hann, tá ið til bar. Pápin var teimum kærur, og missurin tí stórir.

Síðani 2000 var Mortan giftur við Birthu Weihe. Tey búðu á Ternuryggi í Havn við vøkrum útsýni omaneftir og út á Nólsoyarfjørð. BIRTHA var honum holl, tá ið krabbin neit fast stutt eftir aldaskiftið og aftur nú ta drúgvu sjúkraløguna niðri. Tey góðu minnini runnu fram fyri hana, hendingar og ferðir heima og suður í lond. Maðurin er farin, minnini liva. Minnini um ein góðan mann, pápa og abba, sum ikki fekk verið hjá teimum longur. Við samkenslu við børnunum, móður teirra og konuni lýsa vit frið yvir minnið um bróðurin og svágin.

Betty og Martin

Framhald av síðu 26

hesum árunum og vitsti frá mongum at siga.

“Børnini hjá fiskimonnum kenna ikki sínar pápar.” Soleiðis tekur Jóanes Nielsen til í frægu yrkingini “Trý brøv til ein fiskimann”. Tað legnaði seg soleiðis, at børnini hjá Leivuri og Nancy, systkinabørn míni, og vit systkini, komu at liva undir hesum korum, at har vóru í grundini bara tvær mammur í húsunum báðum, sum lógu í grannalagi við Stein á Glyvrum. Menninir vóru cash-kýr og innløgumenn í váta elementinum, at kalla ongantið heima, vit kendu teir nóg illa, tá ið teir onkuntíð skutust sum ternur á egg, ímeðan alt ræði, allar heimildir og full ábyrgd vóru latin konunum at umsita húsarhald og børn. Ikki hissini byrða, ið hevur ligið á føroyskum konum og kvinnum, tá ið dastið av monnum landsins høvdu sína innløg úr og av sjónum. Kanska skuldi ein kollektiv standmynd verið hevjað úr svørði fyri hesum kvinnum, sum lyftu Føroyar upp á eitt hægri og hægri vælfæðarstøði.

Soleiðis vuksu vit upp og soleiðis gjørdust húsini í fjølskylduni sum eitt. Bar tað so á, at tørvur var á tí, so skiftist man um at herberga hvørjum øðrum í eina tíð. Minnist bara væl aftur á hesa tíðina, hóast faðirfigurarnir kanska vantaðu í umhvørvinum.

Hetta bleiv kortini kompenserað við abbanum, ið royndu sum frægast at díkja á okkum, fyri at sum frægast skuldi koma burturúr seinri í lívinum. Uppilagstir fekst samband við teir aftur, og hóast aldur eisini var komin á okkum tá, so gjørdist hetta ein rík tíð í góðum samskifti.

Tað tóktist sum livdi Leivur samsvarandi eini stálsettari filosofi. Í pakt við natúruna og í so stóran mun sum til bar í einum naturalum húsarhaldsbúskapi. Hann var sera væl lisin, og ikki vóru tað lættisoppar hann hevði við sær ávegis at tjørna inn. Á frívaktunum og við hús. Um hann hevur lisið “Au retour á la nature !” hjá Jean-Jacques Rousseau skal ikki vera sagt, - kanska hevur hann hugsað og greinað seg fram til hesa kredduna sjálvur. At Jørðin og jørðin er okkara, og at bara ber til at liva og yvirleva av og burturúr tí sum úr henni kemur. Tú skalt eta tey epli tú sjálf/ur hevur velt, syngur frálíki fólkasangarin kári p. - og nú liggja seteplini í krubbuni í kjallaranum og biða eftir hondum hansara sum sleptu um náttverðatið týskvöldið. Leypurin við veiðireiðsskapinum stendur ráðaleysur á kjallarsgólvinum, glastrevjabáturin, 5-mannafarið “Marjun”, uppkallaður eftir onkardóttirini, isar í fortøyingarnar í báta-

hylinum Niðri í Støð, og hundurin Blakk syrgir sáran harra sín, smoykín lavar hann framvið húsunum og veit ikki síni livandi ráð. Hann er farin í hungursverkfall, nú hann ikki skilir hvat fram er farið, ella hevur hann kanska tevjað seg fram til feigdina, sum rakti heimið, hann var ein integreraður partur av. Friður er eisini á botni, har fiskurin biðar eftir loddum og teini hansara, sum betri enn nakar dugdi at veiða á Skálafjørðinum í okkara tíð. Hann kom ongantið krøktur aftur. Kanska livdi hann eftir serføroysku devisuni, at ongin datostemplaður matartuggi skuldi niður í frystiboksirnar, sum stóðugt og áhaldandi vóru á rokanum. Hjallurin við og seiðatræið. Høvdu allir føroyingar liva eftir hesi filosofiini, hevði ikki verið trupult at rokkið einum sjálvberandi búskapi í húsarhaldum, hjá landi og kommunum. Hann var ikki farin upp í eina tekniskt konstrueraða samtíð, har hjólbóran stjórnar manninum, men øvut stjórnaði hann henni. Kortini hevði Nancy krøkt eina farteleson í hann, bara fyri at vita um tann gamli maðurin, hin lokali Santiago, kom aftur av veiðiferð ella ikki.

Nancy og Leivur høvdu nú livað í hjúnabandi í 63 ár. Tey eiga eina dóttir, Marjuna, og synirnar Napoleon,

Jústines og Sverra. Gitnir ítróttarmenn í fleiri ítróttargreinum, serliga í hondbóltinum, har teir allir hava verið í broddi fylkingar, og hetta sæst nú aftur í næsta ættarliðnum eisini, eitt nú hevur StÍF notið gott av evnum teirra. Leivur var ógvuliga áhugaður í ítrótti. Tíðum var hann at síggja fram við síðulinjuni, tá ið StÍF og fótbóltslið hansara NSÍ var á vølli, og tað fór ikki ein dystur av týðningi framvið á skíggjanum, uttan at hann iðin fylgdi gongdini í Europu og í heiminum annars.

Sum áður sagt, so kendi eg meg sum ein part av hesum húsinum, sum rýkur av røki- boksirnar, sum stóðugt og áhaldandi vóru á rokanum. Hjallurin við og seiðatræið. Høvdu allir føroyingar liva eftir hesi filosofiini, hevði ikki verið trupult at rokkið einum sjálvberandi búskapi í húsarhaldum, hjá landi og kommunum. Hann var ikki farin upp í eina tekniskt konstrueraða samtíð, har hjólbóran stjórnar manninum, men øvut stjórnaði hann henni. Kortini hevði Nancy krøkt eina farteleson í hann, bara fyri at vita um tann gamli maðurin, hin lokali Santiago, kom aftur av veiðiferð ella ikki.

Nancy og Leivur høvdu nú livað í hjúnabandi í 63 ár. Tey eiga eina dóttir, Marjuna, og synirnar Napoleon,

verið fløvandi løtur. Har øll heimsins gerðarmál hava verið uppi og vent. Politiski observansurin var ikki hin sami hjá okkum øllum, tí var strongurin uppi onkuntíð, og tá plagdu vit skemtiliga at biðja um hjálp frá eftirburðinum og cand.polittaranum Sverra. Leivur var maður av fáum orðum vanlig, men tá ið eg lá á sjase-longini í stovu tínari og tú so fryntliga vildi tosa um fiskiskap, samfelag, trúgv og onnur áhugamál var løðingin sterkari eftir hesa vikuligu dosis, sum kom mær so væl við. Tað er minkað burturav hesum fræga liði ígjøgnum árin. Abbi, gubbi og Klæmint farbróður og nú biðar hamur Leivurs bara eftir tí evstu signingini frá Bjartalíð presti hesumegin tjaldið, sum ættarliðini, eitt fyri og annað eftir, treytaleyst skulu snúgvja sær ígjøgnum. Sálin situr nú við fótur Hansara sum øllum ræður. Men hann var tilbúgvinn og avkláraður, ella sum Viderø letur Sívar siga í seinastu bókinu “Frá landi á fyrsta sinni”: “nú er hann farin – men tað er lívsins gongd – maður er ætlaður at ganga burtur – værskulum læra at ganga burtur – stórt er lívsins hav og djúpt – tað er hin lívsins torvelda siglingarfrøði at læra – gloymi hetta ikki –”

Nú tú skuldi fara so bráðliga kæri vinur, hevði eg

ynskt, at tað hendi á floti, tá hevði tú fingið tann flotta deyðan, tú hevði uppiborið, men tað líktist tær nú kortini at fara frá okkum á lívsins hermóti, júst soleiðis sum tú virkaði alt lívið á tamb í gerninginum fyri konu, børnum, fjølskyldu og móðurlandi. Líka so væl kundi tað hent seg, at tú lást í skýmingini tá tað hendi, tann gamli maðurin og havið, og tú kundi sagt sum Santiago, tá ið hann stríddist við tann stóra fongin, sum hávurin piðaði inn á beinið: “Nú verður skjótt myrkt, so skuldi eg fingið at sæð glæmuna av Havanna.” Nú sást tú inn í eina heilt aðra og betri glæmu á alljósum degi.

Góða faðirsystur, Nancy, hjá tær verður sorgin hin mesta. 63 ár eru ikki 63 dagar. Harmoniurin og kærleikin í lívið tykkara var ektaður, og tit høvdu skákað hvørt annað soleiðis av, at javnstøða valdaði í hjúnabandinum, soleiðis kendi eg tað sum sitandi á fyrstu parkett uttan fyri grundstammuna í fjølskylduni. Mátti Harrin siti tær trúgvur við lið í sorgini og sakninum, og tú kanst vera vís í, at sunnudagsseansurnar við sterkum kaffi og hvítari sandkøku halda fram í ókomnum døgum.

Ærað veri minnið um bygdarmyndina Leiv Justinussen.